

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора медичних наук Габрієляна Артура Володимировича,
завідувач відділу трансплантації та хірургії серця
ДУ «Національний науковий центр хірургії та трансплантології
імені О.О. Шалімова» НАМН України**

на дисертаційну роботу Ісаєнка Володимира Владиславовича «Сучасні методи діагностики та хірургічного лікування пацієнтів з пухлинами серця різного генезу» подану на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.04 – серцево-судинна хірургія

Актуальність дисертаційного дослідження.

Серед пухлин серця (ПС) більшу частоту виявлення мають новоутворення з доброякісним ростом, серед яких провідне місце посідають серцеві міксомы (СМ) –55-90%. При злоякісних пухлинах серця (ЗПС) з моменту визначення діагнозу без хірургічного лікування летальність складає 90% в перший рік. Щорічні темпи появи ЗПС, які можуть локалізуватися в будь-якій камері серця у загальній популяції оцінюють як 0,5 на 1 млн осіб за рік. Кількість даної патології при аутопсії цей показник складає 0,02%. Дане захворювання не часто зустрічається серед іншої патології в кардіохірургії, відрізняється складною клінічною симптоматикою, що вимагає використання різноманітних діагностичних заходів, та розробки оптимальної системи їх впровадження для ефективного визначення даної патології. Серед кардіохірургічних пацієнтів хворі з пухлинами серця (ПС) спостерігаються до 1,9% випадків, дослідженню проблем діагностики, диференційної діагностики та розробці сучасних методів хірургічного лікування даної патології присвячена дисертація Ісаєнка В.В. Основним методом лікування ПС визначається хірургічний, який потребує подальшого вдосконалення, розробки нових методик, що забезпечать підвищення ефективності операцій та запобіжать розвитку ускладнень в післяопераційному періоді. Питання запобігання розвитку рецидивів новоутворень залишається актуальним на теперішній час, про що свідчать сучасні літературні дослідження. Тому головною проблемою кардіохірургії є забезпечення радикальності втручання; до того ж єдиного погляду на це питання досі не спостерігається.

Таким чином, дані положення демонструють високу актуальність та доцільність розробки системи діагностики, диференційної діагностики та хірургічного лікування ПС різного генезу.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і наукова новизна та практична значимість. Розглядаючи ступінь обґрунтованості положень, висновків, рекомендацій, які сформульовані в дисертації, слід визначити, що автором дисертації чітко визначені та логічно обґрунтовані формулювання мети та завдань. Мета дисертаційного дослідження полягала у розробці ефективної системи діагностики та лікування ПС, спрямованої на зниження ризику операції,

покращенні безпосередніх та віддалених результатів лікування хворих із ПС різного генезу.

Досягнення поставленої в дисертації мети відбувалося завдяки реалізації відповідних до неї пріоритетних завдань:

1. Систематизувати клінічні та лабораторні критерії для вчасної діагностики ПС на основі досвіду ДУ «НІССХ імені М.М. Амосова НАМН України».

2. Визначити місце різноманітних інструментальних діагностичних методів у виборі тактики лікування ПС, розробити ефективну систему діагностики та лікування хворих із ПС, особливо з урахуванням можливості метастазування злоякісних пухлин серця (ЗПС) (КТ і МРТ).

3. Розробити рекомендації щодо забезпечення радикальності хірургічного лікування ПС з впровадженням сучасних методів втручання залежно від локалізації, розповсюдженості пухлинного процесу та супутніх уражень серця.

4. Вивчити морфологічні особливості різноманітних доброякісних та злоякісних неміксомних ПС для оптимізації тактики лікування пацієнтів з цією патологією.

5. Вивчити особливості патогенезу СМ, враховуючи анатомічні дані звивистих коронарних судин, морфологічні особливості структури міксом та особливості біохімічних процесів у пацієнтів з цією патологією.

6. Розробити рекомендації щодо оптимізації ведення хворих у періопераційному періоді при хірургічному лікуванні ЗПС з метою профілактики та лікування можливих ускладнень.

7. Вивчити безпосередні та віддалені результати операцій, особливо при лікуванні ЗПС, які мають несприятливий перебіг; розробити рекомендації щодо диспансеризації та подальшого лікування оперованих хворих залежно від характеру пухлинного процесу (хімієтерапія та радіотерапія).

8. Вивчити особливості хірургічного лікування СМ з ускладненим перебігом (ураження клапанної системи, емболічні ускладнення, рецидиви, інфіковані міксомми) та розробити рекомендації для ефективного їх лікування.

Об'єкт даного дослідження були: неміксомні пухлини серця (доброякісні та злоякісні), серцеві міксомми з ускладненим клінічним перебігом.

Предмет дослідження стали особливості діагностики, клінічного перебігу та хірургічного лікування пацієнтів з неміксомними пухлинами серця (НПС), та пацієнтів із серцевими міксомами (СМ) при ускладненому клінічному перебігу, особливості коронарних судин при СМ.

Методи дослідження, які були застосовані: загальноклінічні, фізикальні, лабораторні, інструментальні (ЕКГ, рентгенографія, ЕхоКГ, катетеризація порожнин серця і ангіокардіографія, КТ, МРТ), патоморфологічні, методи варіаційної статистики.

При аналізі *ступеня обґрунтовності основних положень* дисертаційної роботи, слід відмітити, що мета та завдання дисертації логічно поєднуються з результатами проведеного інформаційного пошуку, адекватно підкреслені

аналітичним оглядом літератури на підставі аналізу достатньої кількості джерел наукової літератури (192 джерела, з них 40 – кирилицею та 152 – латиницею).

Розглядаючи особистий внесок здобувача слід відмітити, що автором особисто: розроблено ідею та мету дисертаційного дослідження, обрано завдання та методи дослідження, проведено аналіз наукової літератури за темою дослідження, зібрано клінічний матеріал, розроблено та створено комп'ютерну базу даних пацієнтів із ПС, проведено статистичну обробку даних, узагальнено результати дослідження, підготовлено до друку наукові публікації та заявки на винаходи, особисто брав участь у хірургічному лікуванні більшості пацієнтів з даною патологією розробив інноваційні підходи щодо запобігання ризику розвитку ускладнень та сформулював висновки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтвержується достатньою кількістю проведених досліджень та особистим внеском в них здобувача наукового ступеня.

Таким чином, наукові положення, висновки та пропозиції дослідження є аргументованими та змістовними, сформульованими чітко, логічно та послідовно. На цих засадах здобувач наукового ступеня обґрунтовує **наукову новизну дисертаційної роботи**, яка полягає, що **вперше**: у роботі, що ґрунтується на клінічному матеріалі, який включає 110 пацієнтів із неміксомними ПС, а також 902 хворих із СМ, розроблено ефективну систему діагностики, диференційної діагностики та хірургічного лікування, що значно спрощує підходи до всіх етапів медичного ведення цих пацієнтів та забезпечує покращання результатів лікування. Проаналізовані особливості клінічних симптомів, а також диференційно-діагностичні прояви неміксомних ПС, які дозволяють виявити новоутворення. Визначені можливості діагностики спеціальних методів дослідження, які визначають характер ПС (УЗД, КТ і МРТ). Визначені основні хірургічні принципи, спрямовані на профілактику фрагментації новоутворення під час його видалення для запобігання матеріальній емболії. Проаналізовано безпосередні та віддалені результати хірургічного лікування НПС, причини шпитальної летальності, розроблено та впроваджено в практику методику виконання операцій у пацієнтів із ЗПС, спрямовану на зменшення частоти післяопераційних ускладнень. Вперше проаналізовано та представлено частоту, причини та характер ураження клапанного апарату при СМ, визначено методи хірургічної корекції з урахуванням можливостей виконання клапанозберігаючих операцій. Доведено, що радикальність видалення СМ багато в чому залежить не лише від об'єму висічення уражених тканин, але й від адекватності обробки судин, що живлять новоутворення. Доведено, що ознаки порушення мозкового кровообігу не мають бути перешкодою до виконання термінових операцій зі ШК.

Дисертаційна робота виконана відповідно до основних наукових напрямків НДР ДУ «НІССХ ім. М. М. Амосова НАМН України» та є **фрагментом НДР** «Розробити та вдосконалити диференційну діагностику та хірургічне лікування первинних неміксомних пухлин серця» (шифр теми ГК.17.01.64; № державної реєстрації 0117U000494), яка виконувалася у 2017 – 2019 рр., у якій здобувач був відповідальним виконавцем; а також **фрагментом НДР** «Розробити та

удосконалити методи діагностики та хірургічного лікування ускладнених форм міксом серця» (шифр теми ГК.14.01.49; № державної реєстрації 0120U000072), яка виконувалася у 2020 – 2022 рр., у якій здобувач був відповідальним виконавцем.

Основні положення дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на: - *міжнародних конференціях*: 3rd International Conference on Cardiovascular Medicine and Cardiac Surgery, Berlin, Germany, 2018; 4th International Conference on Cardiovascular Medicine and Cardiac Surgery, London, UK, 2019. А також на наступних вебінарах (доповідях на онлайн конференціях): Webinar 35th World Congress on Cardiology and Heart Diseases, Cardiovascular Diseases and Diagnosis, 2021, Madrid, Spain; 37th European Cardiology Conference, October 31, 2022, London, UK; Joint Webinar on COPD 2022 & ENT-2022 & CARDIOVASCULAR 2022 & PEDIATRIC CARDIOLOGY 2022, December 05-06, 2022, Scientex Conference, Bangkok, Thailand; Webinar 38th World Cardiology Conference, March 27-28, 2023; 8th International Conference on Primary Healthcare & Management. July 17 2023, Zurich, Switzerland; 4th Edition of Cardiology World Conference, 18-19 Sept, 2023, Valencia, Spain; Webinar 35th Annual Cardiologists Conference, November 15-16, 2023 Barcelona, Spain; International Webinar on Cardiology and Cardio Care, 7-8 December, 2023; 2nd International Webinar on Cardiology and Cardiovascular Research 16-17 May, 2024, Bangkok, Thailand.

- *Національних конгресах, з'їздах, конференціях*: XXIII Національному конгресі кардіологів України, Київ, 2022; XXIV Національному конгресі кардіологів України, Київ, 2023; XXV Національному конгресі кардіологів України, Київ, 2024; Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених "Young Science", Київ, 2019; XXV Всеукраїнському з'їзді кардіохірургів України, Одеса, 2018; XXVI Всеукраїнському з'їзді кардіохірургів, Київ, 2021; XXIX Всеукраїнському з'їзді кардіохірургів, Ужгород, 2024.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у суттєвому доповненні та вирішенні теоретичних положень у галузі серцево-судинної хірургії щодо проблеми розробки ефективної системи діагностики та лікування ПС, спрямованої на зниження ризику операції, покращенні безпосередніх та віддалених результатів лікування хворих із ПС різного генезу.

Практичне значення одержаних результатів в дисертаційному дослідженні полягало в тому, що результати стали підґрунтям для удосконалення наявної системи кардіохірургічної допомоги, що сприяло удосконаленню методів діагностики та хірургічного лікування ЗПС, сучасні заходи представлені у роботі, дозволили зменшити шпитальну летальність з 33% до 4,8%, доведена необхідність невідкладного проведення адекватної хіміотерапії вже в ранньому післяопераційному періоді. для покращення тривалості життя пацієнтів з ЗПС. Було доведено, що при виконанні операцій з приводу неміксомних ПС слід

використовувати сучасні технічні методики задля досягнення гемодинамічної ефективності операції, а також враховувати необхідність виконання трансплантації серця як максимально радикального методу хірургічного лікування зазначеної патології. Визначено, що у випадках великих (з ознаками фіброзу та кальцинозу) СМ, треба звертати увагу на стан клапану та враховувати це при формуванні операційної тактики. При ПС можуть виникати емболічні ускладнення, що повинно насторожувати кардіологів та інших фахівців, особливо у пацієнтів молодого віку для якнайшвидшого виявлення ПС та термінового хірургічного лікування. При проведенні операцій з приводу рецидивів СМ слід використовувати весь арсенал хірургічних методик, в тому числі техніку для ендоскопічних втручань, що може полегшити виконання операцій в важкодоступних відділах серця.

Основні результати дослідження **впроваджені в практику** в закладах охорони здоров'я: у відділі хірургічного лікування поліорганної патології та кардіохірургії ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М.М. Амосова НАМН України», у відділі трансплантації та хірургії серця ДУ «Національний інститут хірургії та трансплантології» ім. О.О. Шалімова (2022 р.), у відділенні кардіохірургії у відділенні кардіохірургії Херсонської обласної клінічної лікарні (2019, 2020, 2021 роки), у відділенні кардіохірургії ДУ «Національний інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України» (2019р.), у Полтавському обласному кардіологічному диспансері (2023р.). Основні наукові та практичні положення впроваджені в навчальний процес на кафедрі хірургії серця та магістральних судин Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

Отже, за сукупністю головних критеріїв, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук, представлена кваліфікаційна робота Ісаєнка В.В. відзначається фундаментальними науковими напрацюваннями та глибинними тлумаченнями, що містять сучасні наукові погляди і носять новітній характер та мають вагоме теоретичне та практичне значення.

Оцінка змісту, наукової та літературної якості матеріалу і стилю дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації. Дисертаційна робота Ісаєнка В.В. має класичну структуру для наукових досліджень, викладена у лаконічному стилі українською мовою, з аргументованим та логічним використанням наукових термінів, рукопис оформлено згідно чинних вимог. Рукопис дисертації складається із традиційних розділів: анотації, списку публікацій здобувача, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, аналітичного огляду літератури, розділу матеріалів і методів дослідження, чотирьох розділів власних досліджень, узагальнення отриманих даних, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних літературних джерел та 2 додатків. Робота виконана на 348 сторінках, обсяг основної частини становить 317 аркушів, містить 29 таблиць та 130 рисунків.

Суттєві зауваження до оформлення дисертації відсутні. Матеріал викладений в авторефераті дисертації у повній мірі відповідає змісту дисертаційного рукопису.

В Анотації автором наведений короткий виклад основного змісту дисертаційної роботи та її результатів із зазначенням наукової новизни та практичної значущості.

У Вступі обґрунтована тема дисертаційного дослідження, наводяться мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, які забезпечили їх виконання, викладено наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи, їх впровадження та апробація, зазначено особистий внесок здобувача.

Перший розділ «Огляд літератури» представлений традиційним аналітичним оглядом літературних джерел з обраної тематики, наведені дані про сучасний стан проблеми з визначення розвитку кардіохірургічної науки відносно проблеми пухлин серця (ПС), яка обумовлена розвитком та вдосконаленням як штучного кровообігу, так і захисту міокарда від ішемії. Розвиток операцій був обумовлений розвитком діагностики, зокрема ЕхоКГ, та КТ і МРТ. Огляд літератури містить такі розділи: 1) частота реєстрації ПС; 2) класифікація ПС; 3) клінічні прояви та діагностика ПС; 4) хірургічне лікування ПС; 5) пухлини серця та звивистість вінцевих артерій (ЗВА).

Даний огляд літератури має структуру, яка повністю відображена у змісті дисертації. Критичний аналіз літературних даних, що розглядалися в дисертації дозволили автору не тільки вивчити стан проблеми, але й визначити актуальність та перспективність дослідження, дисертант справедливо приходить до висновку, що реалізація поставленої мети сприятиме розробці ефективної системи діагностики та лікування ПС різного генезу. Огляд літератури систематизований, базується на сучасних публікаціях, а також містить наукові положення з фундаментальних знань.

Другий розділ дисертації «Матеріали та методи дослідження» характеризує дизайн дисертаційного дослідження та його обсяг. Представлена ретельна характеристика учасників дослідження, критерії включення розподілу на групи спостереження. Наведені загально статистичні відомості про кожну групу. Автор дає вичерпну інформацію про методи, які були застосовані відповідно поставленої мети та завдань: анкетування, клініко-антропологічного дослідження; аналіз інформації із первинної облікової документації; клінічні; математико-статистичні. Ретельно наведені дані про застосовані методи, в тому числі статистичні методи обробки медичної інформації, нормативних документів тощо.

В третьому розділі «Неміксомні доброякісні пухлини серця (НДПС)» представлено клінічний аналіз групи 40 пацієнтів (4,0% від 1012 хворих із ПС) із неміксомними доброякісними пухлинами серця (НДПС), у яких визначалися різноманітність клінічних симптомів, що обумовлювалися розташуванням, розмірами, гістологічною структурою та характером росту даних пухлин, ступеню обструкції клапанів серця, залучення провідної системи, що було представлено для кожного типу новоутворення.

За результатами проведеного дослідження автор приходить до висновку, що значна різноманітність розмірів, локалізацій, відношення до клапанних структур

серця НДПС, можливість перекривання кровообігу в камерах серця та фрагментації цих новоутворень, впливають на здатність імітувати клінічні прояви інших захворювань серця. Задля адекватної діагностики НДПС важливо використання візуалізаційних методів дослідження (ЕхоКГ, КТ, МРТ), які спроможні виявити наявність пухлини, визначити причину клінічних проявів і порушень кровообігу, визначити тактику хірургічного лікування даної патології. Для проведення хірургічних втручань з приводу НДПС використовувались всі хірургічні методики, застосування додаткових маніпуляцій (пластика МК та ТК, протезування клапанів, пластика МПП та інші), у тому числі використання обладнання для торакоскопичних втручань, які мають бути використані для забезпечення гемодинамічного ефекту та радикальності операції. Визначалась необхідність виконання трансплантації серця у випадках НДПС інтраміокардіальної локалізації (ліпоми), як найбільш радикального методу. При рабдоміомах доцільно виконувати щадну резекцію серцевих тканин. Спостерігалися ураження клапанних структур при ПФЕ, при яких можна було виконати клапанозберігаючу корекцію у всіх випадках. Доведено, що своєчасна діагностика, виконання адекватної та радикальної операції забезпечують відсутність рецидивів патологічного процесу, підвищують якість та тривалість життя пацієнтів. Матеріал викладений в третьому розділі в повній мірі відповідає поставленому завданню: оцінити клінічні особливості діагностики та хірургічному лікуванні НДПС.

В четвертому розділі «Злоякісні пухлини серця» дисертант наводить результати клінічної оцінки 70 пацієнтів зі злоякісними пухлинами серця (ЗПС), що склало 6,9% від 1012 послідовних пацієнтів з ПС. За для діагностики цієї патології використовувалося ЕхоКГ, а для визначення характеру та розповсюдження пухлин – КТ та МРТ. Автор висвітлює, що поширення злоякісного процесу може бути як на серцеві клапани, так і на стінки камер серця та магістральних судин, що робить необхідним застосування реконструктивних методик. Автор визначає, що при ЗПС, особливо при ангіосаркомах, не часто спостерігаються на ранніх стадіях захворювання патогномонічні прояви даної патології, симптоми якої часто імітують інші захворювання серця. Клінічні прояви при метастазах в серці, розвиток яких обумовлений гемато- або лімфогенним шляхом розповсюдження, а також шляхом прямої інвазії, також може бути невиразним. Основною метою хірургічного втручання при ЗПС визначено його максимально радикальне видалення, відновлення внутрішньосерцевої гемодинаміки. При неможливості виконання радикального видалення новоутворення, доцільно, за можливості, відокремити патологічну тканину від контакту з кров'ю для запобігання швидкому рецидивному внутрішньосерцевому зростанню пухлини. Проведення періопераційної медикаментозної терапії, яка насамперед спрямована на дезінтоксикацію, значно покращує безпосередні результати операції. Виходячи з того, що неминуче відбувається розповсюдження пухлинними клітинами на весь організм при хірургічному видаленні ЗПС в умовах ШК, необхідно, для забезпечення тривалого життя хворих, невідкладне проведення адекватної хіміотерапії в ранньому післяопераційному періоді, що дозволить запобігти

розвитку рецидивів пухлини та утворенню метастазів, які призводять до фатальних наслідків.

Матеріал викладений в четвертому розділі в повній мірі відповідає поставленому завданню: були розроблені методи своєчасної діагностики, диференційної діагностики ЗПС, покращені методи радикального хірургічного лікування даної патології, її періопераційного лікування задля покращення тривалості життя цих пацієнтів.

П'ятий розділ «Ускладнення клінічного перебігу серцевих міксом» розглядає особливості діагностики та лікування ускладнень клінічного перебігу серцевих міксом (СМ) (клапанні ураження, інфікування СМ, рецидиви, емболічні ускладнення). Проведено аналіз частоти даних ускладнень у 902 випадків СМ: рецидиви спостерігалися у 16 пацієнтів (1,8%), емболія периферійних артерій виявлена у 58 (6,3%) осіб (ураження судин головного мозку - 79,3%, артерій кінцівок - 17,2%, коронарних артерій 0,2%). «Міксомний синдром» спостерігався у 0,8%, при ньому необхідність виконання повторних операцій була 42%. Визначено, що радикальність видалення СМ залежить не тільки від об'єму висічення уражених тканин, але й від адекватності обробки судин, що живлять новоутворення. Ураження клапанної системи серця спостерігалось у 70 (8,1%) хворих. Визначалася ішемічна хвороба серця, яка потребувала хірургічної корекції, у 45 (4,5%) випадків пухлин серця. Визначено, що наявність кальцієвих змін міксоми лівого передсердя з високою долею вірогідності може супроводжуватися механічним ураженням стулок і хордального апарату мітрального клапана. Для відновлення функції ушкоджених клапанів при СМ застосовуються як пластичні методи (61,1% випадків), так і протезування клапанів (20,9% випадків) залежно від характеру їх руйнування або залучення в пухлинний процес. Незважаючи на те, що одним з частих проявів СМ є гіпертермія (56,8% випадків), інфікування СМ є вкрай рідким ускладненням, яке в цьому дослідженні підтверджено тільки в 1 випадку (0,1%).

Матеріал викладений в п'ятому розділі в повній мірі відповідає поставленим завданням: систематизовано клінічні особливості діагностики та хірургічного лікування ускладнень клінічного перебігу серцевих міксом (СМ). Проведено об'єктивний аналіз результатів, визначено особливості симптомів та перебігу даної патології, що дає змогу вчасно виявляти та успішно лікувати таких пацієнтів.

Шостий розділ «Звивистість коронарних артерій при серцевих міксомах» розглядає звивистість коронарних артерій (ЗКА) у пацієнтів із СМ, що в значній кількості спостерігалось під час операцій. Аналіз досліджених коронарографій 67 пацієнтів із СМ визначив, що у цих хворих в усіх випадках спостерігається звивистість коронарних артерій (ЗКА), здебільшого вираженого ступеня (2+ та 3+) ЗКА, що складало 86,6% (58 спостережень з 67). В той же час у загальної популяції населення частота спостереження ЗКА складає 9,2%.

Разом з тим, у дослідженні, яке було проведено спільно з Інститутом молекулярної біології та генетики НАМН України, використовувалися зразки крові пацієнтів, оперованих з приводу СМ в НІССХ, яке виявило, що плазма крові пацієнтів із СМ відзначалася особливо вираженою стимуляційною дією на ріст

клітин-фібробластів 4BL6, які мають чутливість до наявних факторів росту (інтерлейкіни, фактор росту ендотелію судин, основний фактор росту фібробластів тощо), у культуральному середовищі. Даний висновок слугує доказом секреторного впливу СМ на організм пацієнтів, точніше – впливом факторами росту, що може робити свій внесок в ремоделювання стінок судин, в тому числі коронарних артерій, обумовлюючи їх звивистість.

Розділ «Аналіз та узагальнення отриманих результатів» під час виконання дисертації достовірність даних стала об'єктивною підставою для формулювання науково обґрунтованих висновків, які відповідають матеріалам дослідження і випливають зі змісту та становлять логічне завершення дисертаційної роботи здобувача наукового ступеня доктора медичних наук Ісаєнка В.В..

Слід зауважити, що всі розділи дисертаційного дослідження виконані на високому науковому рівні, завершуються висновками в кінці кожного розділу та переліком публікацій в яких наведені результати проведених досліджень, що є свідченням про здатність автора до узагальнення отриманих даних.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових і фахових публікаціях. Обґрунтовність основних наукових положень дисертації підтвержується наступним чином. Їх апробація відбулася протягом 2018-2024рр. на міжнародних і вітчизняних наукових з'їздах, конференціях та форумах. За основними науковими результатами дисертаційної роботи опубліковано 40 наукових праць, з яких 26 публікацій, які відносяться до фахових видань (серед них 6 опубліковано у виданнях категорії «А», що індексуються у Scopus), що відповідає вимогам Наказу МОН України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» (23.09.2019 № 1220) та п.8 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова КМ України №1197 від 17.11. 2021 р.). Обсяг статей варіює від 4 до 10 сторінок, що є достатнім для презентації результатів дослідження. Десять тез доповідей у наукових збірниках конференцій та форумів та 4 деклараційних патентів на корисну модель (Україна), 1 деклараційний патент (Україна) та 1 авторське право на твір, які додатково відображають наукові результати дисертації. У публікаціях в співавторстві дисертанту належить: розробка та реалізація концепції публікації, збір та аналіз матеріалу, участь у статистичній обробці даних та підготовка роботи до публікації. Опубліковані наукові праці в повному об'ємі розкривають зміст всіх розділів та висновків представленої дисертаційної роботи.

Всі матеріали дисертаційної роботи представлені послідовно, логічно, викладені академічною українською мовою, майже позбавлені орфографічних помилок, доречно використана медична термінологія. Істотних зауважень до оформлення дисертації немає.

Зауважень принципового характеру до роботи немає. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ісаєнка В.В., слід відмітити, що під час ознайомлення з дисертацією виникли деякі **зауваження і запитання:**

1. Яке співвідношення статі пацієнтів в досліджуваних групах ПС?
2. Які Ви бачите шляхи покращання виживання пацієнтів після проведеного

хірургічного лікування ЗПС у віддаленому періоді?

Наведені зауваження і запитання не знижують оцінки та не змінюють позитивне загальне враження від дисертації, яка є актуальним, цільним і завершеним науковим дослідженням та обґрунтовує новий напрямок у розвитку серцево-судинної хірургії.

ВИСНОВОК

Дисертація Ісаєнка Володимира Владиславовича «Сучасні методи діагностики та хірургічного лікування пацієнтів з пухлинами серця різного генезу» на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук є закінченою науково-дослідною працею, яка виконана на сучасному науковому і медичному рівні. В дисертації успішно розв'язана наукова проблема, яка має істотне значення для серцево-судинної хірургії та сучасної охорони здоров'я України в цілому.

За своєю актуальністю, методичним рівнем, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірністю та повнотою викладення в опублікованих працях, дисертаційна робота Ісаєнка В.В. відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова КМ України №1197 від 17.11. 2021 р.), які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.04 – серцево-судинна хірургія.

завідувач відділу трансплантації та
хірургії серця ДУ «Національний науковий центр
хірургії та трансплантології
імені О.О. Шалімова» НАМН України,
доктор медичних наук

А. Габрієлян

АРТУР ГАБРІЄЛЯН